

Științe socio-umanistice

CULTURA — TOLERANȚĂ ȘI SOLIDARITATE ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII

CULTURE — TOLERANCE AND SOLIDARITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

IURIE CARAMAN,

conferențiar cercetător, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

VALERIU MÎNDRU,

conferențiar cercetător, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

CZU 008:316.4.063.3

Globalizarea include exportul și aplicarea modelelor culturale și socio — economice occidentale, reprezentând o situație nouă, de construcție a unui sistem planetar caracterizat printr-o uriașă capacitate de comunicare și schimburi informaționale la scară mondială. Se susține că fenomenul globalizării are drept efect diversificarea culturilor naționale.

Factorul care a contribuit decisiv la extinderea fenomenului de globalizare e fără îndoială mass-media. Mijloacele de informare în masă au luat în ultimul timp o amploare pe care nu au mai cunoscut-o înainte. Internetul, televiziunea, presa asigură accesul la informație a tuturor oamenilor, indiferent în ce parte a globului s-ar afla, și cu o viteză uimitoare. Începe să se vorbească astăzi tot mai mult de existența unei culturi media, care a intrat în concurență cu cultura tradițională.

Cuvinte-cheie: cultură, globalizare, fenomen, simboluri, civilizație

Globalization includes the export and application of Western cultural and socio-economic models, representing a new situation of construction of a new global system described by an enormous capacity of communication and exchange of information. It is believed that globalization is triggering the diversification of national cultures.

Mass-media is the main factor behind the spread of globalization. Informational technologies have reached a new peak in history: the internet, TV, the press make information accessible to everyone, reaching all parts of the planet with great speed. A new topic has become the existence of a media culture, in competition with the traditional form of culture.

Keywords: culture, globalization, phenomenon, symbols, civilization

Introducere

Globalizarea, conform definiției din dicționare, reprezintă considerarea, determinarea sau producerea la scară mondială, reuniunea într-un tot a elementelor dispartate, judecarea unei probleme în ansamblu sau caracterul universal dat lucrurilor. Cultura, pe de altă parte, reprezintă totalitatea valorilor materiale și spirituale create de om și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori.

Omul și-a asumat condiția umană în momentul în care a fost în stare să vadă dincolo de aparența lucrurilor, să dea dovadă de imaginație, să creeze și să folosească simboluri. Confruntată cu criza de identitate pe care o trăiește individul secolului nostru, cultura generează noi dimensiuni sociale, morale, filosofice și spirituale și pregătește tinere generații să clădească în mod conștient și eficient ceea ce ar trebui să fie secolul XXI. Cultura îngăduie ca oamenii să se unească între ei prin toleranță și solidaritate. De la „visul” culturii totale, lumea se trezește la realitatea multiculturalismului, a culturii

globale fără nici o tradiție culturală. Când vorbim de cultură ne gândim la semnificație, valoare, norma. Prin cultură se înțelege totalitatea produselor activității omenești în scopul traiului și perfecțiunii.

Potrivit lui Lucian Blaga, omul este sortit creației, are un destin creator permanent, simbolic, care-l detașează de natură. Cultura este astfel, în concepția lui Blaga, o „tălmăcire simbolică a lumii, o lectura a existenței, o interpretare a lumii, un mod de a traduce experiența în limbaje simbolice” [1, p. 81].

Constantin Rădulescu Motru combate sensul de cultură, îl pune în relație cu cel de civilizație, el înțelegând prin cultură, originalitate, iar prin civilizație, decadentă. Le tratează în mod antagonic, spunând că numai grecii au realizat, în antichitate, o cultură și o civilizație armonioasă, iar în perioada modernă, germanii, „Civilizația este moartea spiritualității, pe când cultura este viață” [2, p. 14].

Globalizarea include exportul și aplicarea modelelor culturale socioeconomice occidentale, reprezentând o situație nouă, de construcție a unui sistem planetar caracterizat printr-o uriașă capacitate de comunicare și schimburi informaționale la scara mondială. Se susține ca fenomenul globalizării are drept efect diversificarea culturilor naționale. Un prim factor care contribuie la acest proces este permeabilitatea teritorială. Tot mai mult oamenii sunt liberi să călătorească în toate părțile lumii, putând astfel să împrumute și să transmită fapte de cultura. Artiștii, oamenii de știință, toți cei pe care îi numim oameni de cultură, au posibilitatea să ajungă în diferite părți ale globului, să țină conferințe oriunde în lume, facilitând astfel schimbul intercultural.

Republica Moldova în contextul globalizării culturale. Republica Moldova de-a lungul multor decenii este recunoscută pe scară mondială și numită ca țară a dansului. Aceasta se datorează în cea mai mare parte renumitului Ansamblu Național Academic de Stat de Dansuri Populare *Joc* colectiv emerit din Republica Moldova, care multe decenii la rând, datorită măiestriei sale, a fost recunoscut pe scară mondială drept unul dintre trei cele mai vestite și puternice colective de dansuri a planetei. De circa trei decenii Clubul Sportiv de Dans *Codreanca* din Republica Moldova de asemenea a fost desemnat pe scară mondială drept unul dintre cele mai puternice Cluburi Sportive ale Terei. Aceasta poate fi consemnat ca o reflecție a globalizării asupra dezvoltării și ascensiunii culturii naționale pe scara mondială.

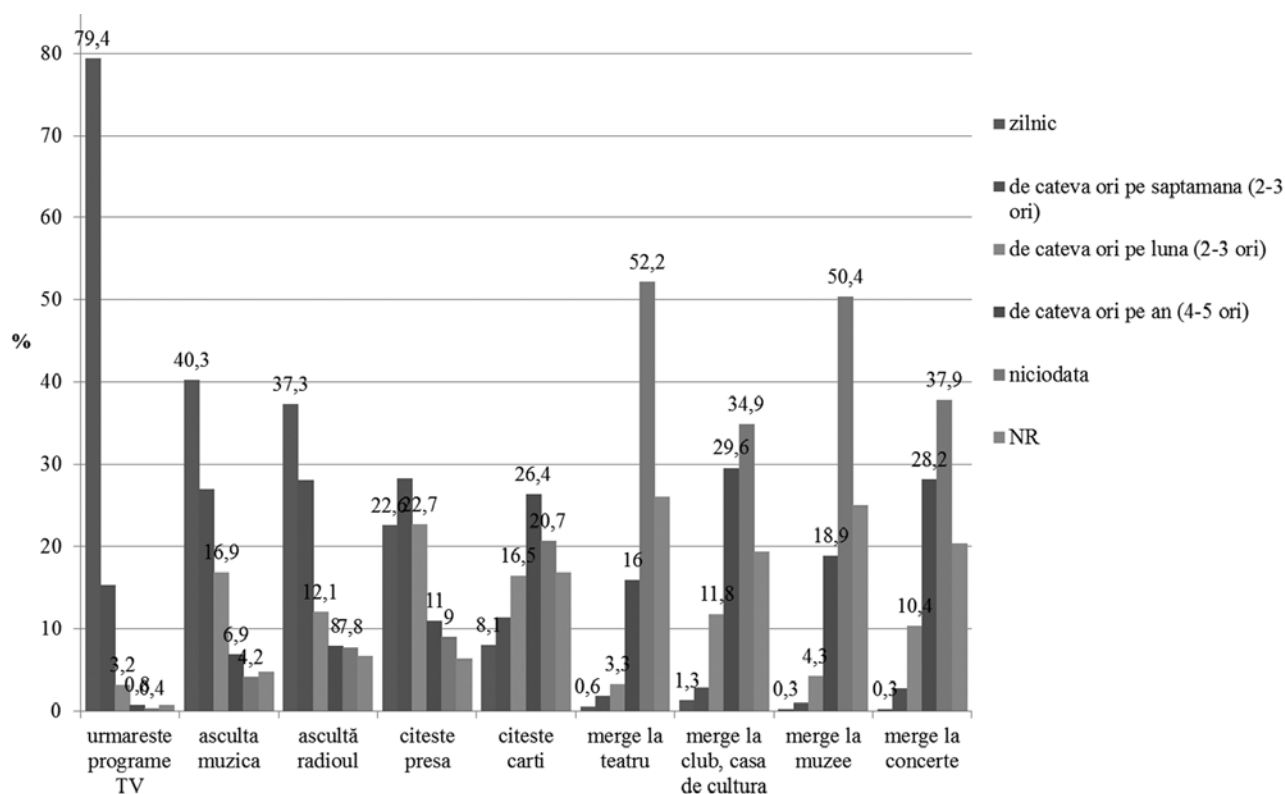
Conform rezultatelor studiului sociologic¹, lectura în calitate de consum cultural este slab reprezentată în rândul populației din localitățile rurale (*Figura 1*). Astfel, din totalul celor intervievați, 29,2% pe parcursul unui an n-au citit nici o carte, 18,2% au citit doar o carte. Aproape o treime din respondenți n-au citit nici o carte. Doar 12,6% dintre cei intervievați au citit între șapte și douăsprezece cărți, 4,4% — 13-20 cărți, 1,7% — 20-40 cărți și doar un procent citesc peste 50 de cărți. Studiul relevă o tendință de profesionalizare a lecturii, în sensul că oamenii citesc cărți și reviste de specialitate, fie pe hârtie, fie în format electronic.

E necesar de a sublinia și faptul că lectura în mediul rural, ca și în cel urban, a încetat de a se bucura de primele poziții ale palitrei consumului cultural, adică nu mai este în vogă asemenea anilor '80 ai secolului trecut. Locul lecturii în topul consumului cultural rural a fost luat cu o mare ruptură, practic de trei ori (26,4%) mai mult (*Fig.1*), de programele televizate (79,4%), care în ultimul timp au devenit tot mai diverse și complexe, după care urmează audierea muzicii — 40,3%, ascultă radioul — 37,3%, citesc presa — 22,6%. Tot mai solicitate devin rețelele sociale ale internetului și a diverselor jocuri propuse de aceste rețele de socializare, clasându-se pe primele locuri în topul necesităților și preferințelor culturale.

Exemplul consumului cultural din comunitățile rurale ne vorbește despre interesul sporit al populației Republicii Moldova față de mijloacele mass-media, rețelele de socializare, ceea ce denotă în fond aplicarea informațională cotidiană, de nivel mondial, care și este un efect al fenomenului globalizării și al diversificării culturii noastre naționale.

1 Studiu sociologic național Statusul și rolurile omului în societatea contemporană, realizat de Secția Sociologie al IIEȘP al AȘM, în perioada mai — iunie 2012.

Figura 1. Consumul cultural în comunitățile rurale.

Sursa: Studiu sociologic național *Statusul și rolurile omului în societatea contemporană*.

Astfel putem spune răspicat că globalizarea are un impact decisiv asupra culturilor și identităților naționale. Acest proces nu implica mereu un nivel ridicat de comunicare sau de schimb între diferite culturi. În mod special, există tendința ca o cultură dominantă să se impună asupra celorlalte, ducând la un proces de uniformizare culturală. Gradul de intensitate al acestui proces nu este dat de valoarea culturilor naționale, ci mai mult de forța economică a fiecărei țări în parte.

Este adevărat și faptul că procesul globalizării poate fi un lucru bun, dacă diversele culturi și societăți naționale iau parte la acest proces în mod echitabil, dar dacă globalizarea este tratată ca un proces cu un anumit scop, o direcție precisă și decisă doar de societățile și culturile ce dețin puterea economică, atunci omogenizarea culturilor naționale poate avea efecte negative, de unire a diferențelor ce reprezintă elemente definitorii ale identității culturale și naționale.

Globalizarea mai poate fi caracterizată ca un concept periculos și subiect „inflamabil”, lucru ce face ca abordarea lui să fie foarte tentantă, globalizarea îi este potrivnică omului de rând și benefică statisticilor corporațiilor. În goană după profit, corporațiile s-au dezvoltat atât de mult încât planeta s-a transformat într-o singură piață, iar consumatorii trebuie modelați și determinați să cumpere de la globalizatori. Globalizarea este un fenomen inevitabil, ireversibil.

Ce înseamnă globalizarea? Înseamnă telecomunicații, înseamnă Internet, telefon mobil, televiziune prin satelit, zborul cu avionul. Pe de altă parte, globalizarea poate însemna și poluare, războiul din Ucraina, atentatele de la 11 septembrie din SUA, dependența de droguri [3].

Vorbind despre reflecția globalizării asupra culturilor naționale, putem spune că ele sunt atât de vizibile, larg răspândite și pătrunzătoare precum sunt — proliferarea mondială a mărcilor de consum comercializate la scară internațională, ascensiunea simbolurilor culturii populare și comunicarea simultană de evenimente, cu ajutorul transmisiilor prin satelit, către milioane de oameni de pe toate continentele.

Oricare ar fi semnificația cauzală și practică a acestor fenomene, fără îndoială că una dintre cele mai direct percepute și trăite forme ale globalizării este anume cultura, care are marele privilegiu

istoric de a trece de la o lume a civilizațiilor izolate, bazate pe spații și timpuri diferite, la o lume unică, ce este caracterizată de același spațiu (piața mondială) și de același timp (sincronicitatea tuturor evenimentelor), de naștere a unei comunicări și a unei comunități mondiale. Comunitatea a precedat întotdeauna comunicarea; aceasta din urmă s-a constituit, mai întâi în interiorul grupului: indivizi vorbind aceeași limbă, împărtășind aceeași religie, aceleași valori, aceeași istorie, aceleași tradiții, aceeași memorie.

Cultura în contextul european. Secolul XX este cel care pune pentru prima dată în discuție canonul exclusivist european. Deschiderea Europei înspre alte culturi, mai ales înspre Orient, aduce cu sine o conștientizare a faptului ca „bătrânul continent” este doar o parte a unei realități globale largi.

Astăzi însă observăm trecerea de la o planetă a civilizațiilor închise la o lume deschisă tuturor oamenilor prin călătorii și prin accesul liber la informații. Putem afirma, că există o legătură foarte strânsă între globalizare, istorie și cultură.

Globalizarea modifică modul în care conceptualizăm cultura, deoarece cultura a fost, foarte multă vreme, legată de ideea unei localități fixe. Ideea unei culturi globale nu a devenit posibilă doar în zilele modernității globale. Enunțurile culturale, marile texte pot depăși granițele lingvistice și politice, civile și culturale cu condiția să fie traduse în limbile comunităților culturale interesate. Timp de secole, de milenii, procesul a fost frânat de distanțele geografice, de încetineala cu care se deplasau oamenii sau de dificultățile tehnice.

O dată cu dezvoltarea mondializării, facilitată de dezvoltarea comunicațiilor, informaticii și de mijloacele de transport contemporane, circulația textelor (idei religioase, politice, literare, științifice) cunoaște o vertiginoasă accelerare.

În încercarea de a se crea o cultură globală, un rol important este atribuit limbilor străine. După toate aparențele, limba engleză este folosită în toată lumea în toate formele sale: scrisă, vorbită, formală, informală și sub forma registrelor specializate: economic, juridic, tehnic, jurnalistic. A ajuns limba centrală a comunicației internaționale în domeniul afacerilor, politicii, administrației, științei, și în lumea academică, fiind în același timp și limba dominantă a publicității globale și a culturii populare. După cum arată destinul celorlalte limbi, utilizarea unei limbi se află în strânsă legătură cu ritmurile puterii.

Mondialitatea culturală presupune nu numai contacte umane empirice între civilizații, ci și instrumente intelectuale, de înțelegere între grupuri puse în contact într-o manieră mai mult sau mai puțin brutală.

Unul din multiplele aspecte ale globalizării este accentul pus pe respectul pentru drepturile omului, de unde importanța acordată dreptului la liberă exprimare religioasă și libertatea unei persoane de a-și schimba religia. Această realitate ridică problema dreptului legitim al minorităților religioase de a-și răspândi punctele de vedere și prin aceasta se ajunge ușor la tensiuni între aceste minorități și o majoritate stabilă care va denunța prozelitismul lor și va încerca să-l limiteze. Astfel, pluralismul este o provocare și nu se rezumă numai la adoptarea unei atitudini tolerante, ci la o încercare activă de a-l înțelege pe celalalt.

Toleranța se exprimă de pe poziții de putere, dar nu este capabilă să creeze și un climat de înțelegere și încredere față de celalalt. Un efort pentru înțelegerea pluralismului religios nu înseamnă nici relativism, nici renunțarea la atașamentul față de propria credință, ci un pas necesar pentru ancorarea în realitățile contemporane [4].

Implicațiile globalizării culturale rămân un subiect deschis dezbaterilor, oscilând între pericolul omogenizării culturilor naționale, regionale (pierderea specificității și unicității unui areal geografic sau a unei minorități) și debutul unei culturi mondiale că va acompania multă vreme de acum încolo culturile naționale, ele însele reînnoite prin provocările globalizării.

Cultura autentică versus cultura de masă. Este alarmant faptul ca în locul vechii culturi autentice, tradiționale, naționale ni se impune o nouă cultură de masă, care nu mai are nimic din măreția vechii culturi. Valorile culturale autentice sunt abandonate în detrimentul unor non-valori, dar care sunt în concordanță cu specificul timpului nostru. Acest lucru e clar numai daca ne gândim ce extindere s-a dat termenului de cultură mai nou; se vorbește tot mai des de „cultura Coca-Cola”, „cultura hamburger”, pe când această alăturare de termeni este cu totul incompatibilă. Oamenii par sa fi uitat ca cultura este cu totul altceva; ea presupune existența unor valori spirituale create de o societate, a unui set de cunoștințe și moduri de raportare la existență, care sunt menite să asigure desăvârșirea ființei umane

Din păcate noi suntem tentați să împrumutăm mai degrabă aspecte culturale ce țin de viața cotidiană imediată, sa le ridicăm la rangul de cultură, chiar daca ele nu au nimic de a face cu aceasta. De aici, o serie de controverse, o serie de acuze aduse de oamenii de cultură mai ales împotriva culturii americane, care tinde să-și impună dominația. Ei susțin, și pe buna dreptate, ca este nevoie de un fel de „filtru” în receptarea culturii, care ar avea rolul să separe valorile de non-valori și să protejeze popoarele de acestea din urma. Uniformizarea culturala să se producă prin schimbul a ceea ce este mai bun și mai folositor în fiecare cultură.

Fenomenul de globalizare va mai dura, în condițiile în care el este privit cu reticență de unele culturi. Exemplul cel mai concret ar fi cel al Orientului, care se desprinde foarte greu de vechile tradiții și refuză încă să se lase invadat de noua cultură. Tocmai de aceea, gândindu-ne la „coca -colanizarea culturală” ne întrebam de ce Coca Cola este simbolul globalizării, iar ceaiul negru nu este considerat un exponent? Răspunsul la aceasta întrebare nu face decât să arate direcția din care vine globalizarea.

Iar în condițiile în care globalizarea bate la ușa, este foarte important sa conștientizăm că acest fenomen trebuie controlat, daca nu vrem să pierdem tocmai ceea ce ne definește pe noi ca ființe umane — cultura. Noi suntem singurii care putem să nu acceptăm ceea ce ni se oferă, ci sa fim mai selectivi, iar astfel putem contribui la stoparea caricaturizării culturii si a valorii culturale românești, căci, chiar dacă decide să se integreze într-o realitate globala, fiecare nație trebuie sa aibă puterea să-și păstreze specificul, într-o formă sau alta.

Resimțim globalizarea tot mai mult în cotidian. Credințele noastre, scopurile noastre, principiile pe care le susținem, toate acestea tind să îmbrace periculoasa ispită a globalizării. Ne întrebăm de ce este periculoasă aceasta tentație? Uniformizarea, lumea metropolă ne malaxează pe toți până la pierderea identității. Reprezintă ea oare o amenințare pentru interculturalitate?

Fenomenul de globalizare așa cum este el perceput azi prezintă o serie de avantaje si dezavantaje. În primul rând, prin intermediul acestui fenomen, micilor civilizații li se da șansa sa participe la marea cultură și să se lase influențate de ea, în tentativa de a-și îmbogăți propria cultură. Mai apoi, globalizarea poate duce la înăbușirea războiului cultural, dacă putem sa-i spunem așa, provocat de orgoliul marilor națiuni, care se credeau superioare din punct de vedere cultural.

În concluzie am putea menționa că cel mai mare dezavantaj pe care îl implica globalizarea este ca ea anihilează însuși caracterul identitar al națiunilor. Ceea ce fusese perceput ca specific, caracteristic pentru fiecare popor e pe punctul de a dispărea, iar toate culturile existente par pregătite să se reunească sub scutul unei culturi unice. Se va produce, deci, inevitabil o sincronizare a tuturor culturilor pe toate palierele, într-o încercare de a elimina toate discrepantele și contradicțiile anterior existente.

În condițiile obiectivizării acestui proces, în care economiile, piețele, capitalurile, nu vor mai avea frontiere, în care competitivitatea, concurența și eficiența devin factori de referință, crește definitiv rolul individului, al educației, al profesionalismului și pragmatismului, al inteligenței și ingeniozității sale, al puterii de adaptare la o lume din ce în ce mai mobilă. Dezvoltarea umană durabilă rămâne principala dimensiune, cale, care asigură dezvoltarea în general, democratizarea societății, demnitatea umană, solidaritatea, participarea la decizii, distribuirea echitabilă și nu în ultimul rând protejarea mediului înconjurător.

Referințe bibliografice

1. BLAGA, L. *Trilogia Culturii*. București: Editura Politică, 1935.
2. RĂDULESCU-MOTRU, C. *Cultura Româna și Politicianismul*. București: Univers, 1904.
3. UNGUREANU, M.R. *Influența procesului de globalizare asupra securității naționale*. [online]. [citat la 04.01.2018]. Disponibil pe Internet: < <https://www.slideshare.net/nataliamoldovanu3/31540409-influentaglobalizariiasuprasecuritatiinationale> >
4. *Globalizarea și implicațiile ei*. [online]. [citat la 04.01.2018]. Disponibil pe Internet: < [http:// www.crestinortodox.ro/editoriale/globalizarea-implicatiile-69997.html](http://www.crestinortodox.ro/editoriale/globalizarea-implicatiile-69997.html) >.